

לא שייך לעניין?

רק כעבור שבועות. הגשתי הצעה דחופה לסדר-היום לרוך מייד בפרשה, אך יו"ר הכנסת החליט לדחות את ההכרעה בנושא זה עד לאחר שהממשלה עצמה תחליט כיצד לנהוג. בקיצור: הנושא מס' 1 על סדר-היום של המדינה לא יכול היה להבקי לעצמו אל סדר-היום של הכנסת. החלטתי לנצל את הריכוז של האומבוסדמן כדי להביע את דעתי: **שלוש כהן:** אדוני היושבי-ראש, איני יכול שלא לזכור את הנושא המעסיק את המדינה כולה בשבוע זה אחרון, ושיש לו השלכה גם על הדיון שלנו. כונתי ל-מקרהו של רבי-סרן בנימין שליט. הנה אורח שהיתה לו תלונה גדולה על המנגנון, והוא פנה לבית-המשפט העליון. בית-המשפט העליון קיבל את עתירתו וציווה על הרשות המבצעת למלא אחר בקשתו של האזרח. ומה קורה? הממשלה והמפלגות השותפות בה מתרוצצות ומסכסכות עצה כיצד לרוקן החלטה זו מחובנה...

היו"ר מ. ביבי: חברי-הכנסת כהן, זה לא שייך לנושא.
שלוש כהן: זה שייך מאד, ומיד אסביר זאת. ...הן מסכסכות עצה כיצד לשלול מן האזרח היה ומרכבות שיבואו אחריו את הזכות שהוענקה לו כדן. אני רוצה להזהיר אותן לבל ילכו בדרך זו, כי דרך זו תשים ללעג את עצם העקרון של כיבוד זכויותיו בשעה שהכנסת מחוקקת חוק, משט רתו להבטיח את זכויותיו האישיות של הפרט מפני נגישת המנגנון.

● האם יחול שינוי בשיתת הבחירות?
● מדוע אין מחלים את החוק הישראלי על השטחים?
● האם רשאי ח"כ להמשיך ולשבת בכנסת, אחרי שפרש מן הסיעה שבשמה נבחר?
אחרי השיחה השוטפת, שנמשכה למעלה משעה, עלה בי ליבי הרעיון: אמנם אי-אפשר לחייב חברי-כנסת להשתתף בדיוני הכנסת; אבל אילו ניתן היה, הייתי מחייב אותם להשתתף לפחות פעם אחת בחודש בדיון מסוג זה עם תלמידי הגימנסיות או עם החיילים. גישתם אל בעיות המדינה, כפי שהיא מתבטאת בהחלטותיהם המפלגתיות והפרלמנטריות, היתה או בוודאי שונה מכפי שהיא היום.

★ ★ ★
לכבוד יוסי-הולדתה של הכנסת, נקבע גם סדר-יום חגיגי במיוחד: היוםיים הראשונים יוחרו לדיון בהצעת-חוק בעלת משמעות רבה לאורחיה המדינה. הצעת-החוק באה אמנם רק להוסיף סעיפים אחדים לחוק מבקר מדינה. אבל משמעותה גדולה: שכן היא יוצרת את מעמד האומבוסדמן — נציב התלונות" כדברי ההצעה — שבפניו יוכל כל אזרח להתלונן על מעשה של שרירות-לב או קיפוח. חייבנו את ההצעה, אם כי התנגדנו להכללת האומבוסדמן במסגרת משרד מבקר המדינה — באשר משרד זה הוא חלק מן המנגנון הפקידותי. למען האמת, לא היה ליבי נתון לבעיית חשובה זו של האומבוסדמן. כמו כל יתר אורחיי ישראל, העסיקה אותי הרבה יותר פרשת רישום ילדיו של רבי-סרן בני שליט. דווקא נושא מרכזי זה לא הוזכר אפילו במילה אחת עלידי איש בכנסת. אורי אבנרי הגיש הצעת-חוק בעניין זה (ראה מנסרת) אבל הצעת חוק מעין זו זוכה לדיון

באחד מאולמיה-ההרצאה של הכנסת התכנסו כ-150 חיילים וחיילים, אורחי יו"ר הכנסת, לציון יוסי-הולדתה ה-21. היו"ר ראובן ברקת החליט להפוך את המפגש לדרשיה חופשי בינו לביןם. הוא ביקש מהם לשאול כל שאלה העולה על דעתם.
הייתי התיכ היחיד שם, וישבתי בין החיילים. שמחתי על החלטת היו"ר, שכן אין נושא ראוי יותר לתשומת-לב בארץ מאשר דעותיהם של בני-הנוער בכלל, ושל החיילים בפרט. מכיוון שלא ישתתף שם כעיתונאי, לא אדחה על תוכן הד שיחה. ארשה לעצמי רק למסור את הנושאים שהועלו עלידי החיילים בשאלותיהם.

● סמל צנחנים שאל אם לא הגיע הזמן שלמדינת ישראל תהיה חוקה כתובה.
● צנחן אחר שאל אם לא הגיע הזמן לבטל את שיחורר בחורי-הישיבה משירות צבאי.
● סמל חיל-הים שאל אם הרעיון לחוקק חוק בעניין רבי-סרן בני שליט אינו פוגע במעמדו של בית-המשפט העליון.
● שאלה אחרת, הנוגעת למעמדה של הכנסת: האם דיל-דול כוחה של תאופוזיציה אינו פוגע בערכיה של הדמוקרטיה הישראלית?
● מדוע ישבה ישראל בחיבוק-ידיים בעניין ביאפרה?
● מדוע אין הממשלה יוצרת יותר עובדות בשטחים?
● מדוע אוסרים על חיילים במדים לבקר בהריהבית?
● האם לא כדאי שממשלת ישראל תקבל בחזרה את כספי המיראזים מצרפת?
● בעניין הנוכחות — או ההעדרות — של חברי-כנסת מישיבות המליאה: אולי כדאי להנהיג מיסדר נוכחות, כמו בצה"ל?

נוסח הצעת החוק שהוגש עלידי אורי אבנרי בעקבות החלטת בית-המשפט בפרשת ילדיו של בני שליט

למחוק "ראום" ו"דת"!

לראות את עצמו יהודי לאומי הקשור בלב ונבנשו לעם היהודי. גם תעודת המסע שי הוענקה לו על-ידי השלטונות, היתה מן הסוג הניתן רק ליהודים העולים לישראל והעוזבים את פולין לצמיתות ומבחינת ארץ מוצאו הוא עלה לישראל כיהודי. בקשתו לקבל תעודת עולה ולהירשם כי יהודי בתעודת הזהות שלו נדחתה עלידי שר הפנים דאו, השר מר ברייהודה, על יסוד החלטת הממשלה מיום 20.7.58, אשר קבעה כי רק אדם המצהיר בתום-לב כי הוא יהודי ואינו בן-דת אחרת יירשם כיהודי. לפיכך עתר רופאייזן לבית-המשפט העליון, בטענה כי יהודי לפי לאומיותו אינו חייב להיות גם יהודי לפי דתו.

אחת משפט הוכרע על יסוד החוק ה"חילוני" ("חוק השבות"), והמושג "יהודי" לגבי חוק השבות קיבל פירוש חילוני. אילו היו דנים שם על-יסוד ההלכה, צריכים היו להתערר לבקשתו של רופאייזן, באשר לפי ההלכה היהודית מומר או משומד דינו כי יהודי לכל דבר (השופט זילברג בפסק-דינו שם), וכן גם המאמר המפורסם: "ישראל אף-על-פי שחטא, ישראל הוא" (סנהדרין, דף מ"ד, ע"א).
באותו פסק-דין מציינ השופט כהן כי להלן: "אני מסכים שאין לפרש את חוק השבות ואת פקודת מירשם התושבים (אשר קדמה לחוק מירשם האוכלוסין) לפי דין התורה". וכן גם בהמשך פסק-דינו: "הפקודת דה היא (פקודת מירשם התושבים, תש"ט—1949) מונה, בסעיף 1(4), בין הפרטים שיש לרשמש במירשם התושבים גם האזרח חות, הלאום, הדת; והדבקם של דברים אלה לכאורה מצביע על כך שיכול ואדם יהיה בן הלאום היהודי ודת לא יהודית". אף-על-פי-כך, בעניין ילדיו של רבי-סרן שליט שעדיף שר הפנים הנוכחי להכריע לפי מיבנתים הלכתיים, למרות החוק החילוני. גישתו זו של שר הפנים הוכחה שיש מוטעות בפסק-הדין שניתן עלידי בית המשפט העליון בעתירתו של מר שליט. אין חולק על-כך כי בחוק הנוכחי שמור רה סמכות ההכרעה לשר הפנים. יש למנוע הכרעה בעניינים אידיאולוגיים על יסוד שי קפתו המיקרית של שר הפנים המכהן אותו זמן בתפקיד זה, כדי להימנע מאנומליה זו ומכפייה אידיאולוגית מוצע להשמיט את פרטי הרישום לאום ודת במירשם האוכ-לוסין.
השטמה זו אינה מונעת כמובן ויכוח ציבורי על השאלות "יהדות מהי", "מינה יהודי", אבל מונעת כאמור כפייה אידיאולוגית, ותואמת את צורכי המדינה בשעה זו

ידי הממונים עליו ונכלא אך שוב ברת. מצא מיקלט במשך תקופה ארוכה במינור ובאפשרות הראשונה הצטרף לשורות הפרטיזנים הרוסיים.
הרוסיים חששו בו שהוא מרגל גרמני ודנו אותו למתה, אך הוא ניצל הודות לעדות שמסר לטובתו יהודי מניצולי מיר ולבסוף זכה לאות הצטיינות רוסי על פעולותיו כפרטיזן. בהיותו בשנת 1942 במינור, עבר לדת הנוצרית ובשנת 1945 לבש מדי כומר

האב דניאל רופאייזן

ובחר להיכנס למיסדר הכרמליתים ביוצו שיוכל במשך הזמן להצטרף למינור הכרמליתים בארץ.
אחר מכן, ביקש רשות מהממונים עליו לאפשר לו לעלות לארץ ומבוקשו ניתן לו רק בשנת 1958. בכל פניותיו לשלטונות הפולניים הוא הדגיש, שלמרות עברו לדת הנוצרית הוא לא חדל בהכרתו הפנימית

הכרעה בפירוש המונח "לאום" לפי מיבנתים הלכתיים אינה לרוחם של מרבית אורחיה המדינה אשר היום בעלי תפיסה ח"י לוגית מובהקת, ואילו הכרעה חילונית לפי מיבנתים מודרניים עלולה לפגוע במושגיו ועקרונותיו של הציבור הדתי בישראל. לפיכך הצעת בית-המשפט יש בי כוחה לפתור סכך אידיאולוגי זה.
למעשה הולכת הצעת נשיא בית-המשפט העליון בעיקבות חוקי מרבית מדינות העולם הנאורות, אשר בהן לא מופיע במירשם האוכלוסין רישום מהסוג הנדון כאן, מתוך אי רצון לכפות על אורחיה המדיניות רישומים בעלי משמעות אידיאולוגית מובקת. בדומה לכך מיותר גם פרט הרישום "דת" המופיע בחוק מירשם האוכלוסין, אין להכביר מילים על כך, שסירובו של שר הפנים לרשום את ילדיו הזוג שליט בי מירשם האוכלוסין כיהודים, מחבל למעשה במאמצי העלייה, מקשה על משפחות מעוררות להתאקלם בישראל, יוצר אנומליה לבי משפחות אלה, ומביא להבטחות מלא-כוחיות ובלתי מצאותיות.
שאלה דומה עמדה כבר בהכרעה בבג"צ 72/62, שנתפרסם בפסק-דין כרך ט"ז (4), עמ' 2432 ואילך. בפסק-דין זה נזונה מישאלתו של אסכולד רופאייזן.
אוסכולד רופאייזן הגי'ל נולד בפולין בשנת 1922 להורים יהודים ונתחנך על ברכי הדת, יהדות, בנעוריו היה פעיל בתנועת נוער ציונית והיה כשנתיים בהכשרה חלוצית ביכנה לעלייתו ארצה. עם פרוץ המלחמה בין גרמניה לרוסיה, ביוני 1941, הוא הושם עלידי הגסטפו בכלא אך ברה. לאחר שהצליח להשיג תעודה שהוא גרמני-נוצרי נעשה מוכיר ומתורגמן בתחנת המשטרה הגרמנית בעיר המחוז מיר.

בהיותו במיר היה מודיע ליהודים על מוזימות הגרמנים ותוכניות פעולותיהם נגד היהודים. כאשר נודע לו שהגרמנים עומדים לחסל את גטו מיר, הודיע על כך ליהודי העיר והסביבה וסיפק להם נשק. על סמך ידיעות אלו נמלטו רבים מהגטו והצטרפו לפרטיזנים ורובם של ניצולים אלה חיים כיום בישראל. עקב הלשנה הוא נתקר על-

מחיקת הפרט לאום ממירשם האוכלוסין:
1. בסעיף 2(א) לחוק מירשם האוכלוסין, תשכ"ה — 1965 (להלן — "החוק המקורי") יימחקו פיסקה (5) הכוללת את המילה לאום ופיסקה (6) הכוללת את המילה דת.
2. בסעיף 19(ב) של החוק המקורי יימחקו המילים הלאום ודת.
3. בסוף סעיף 25 של החוק המקורי יבוא: תעודת-זהות לא תחיל את הפרט הלאום.
עיוכין הרישום:
4. בתעודות הזהות שיוצאו מייד לאחר היכנס חוק זה לתוקפו לא יופיע הלאום.
ב. תוך 6 חודשים מיום היכנס חוק זה לתוקפו יימחקו פרטי הרישום "הלאום" והי דת ממירשם האוכלוסין לגבי כל תושב וכן יימחק פרט הרישום "הלאום" בתעודות הזהות, ומכל מקום — מיום היכנס חוק זה לתוקפו ייחשבו המילים "הלאום" והי "דת" המופיעות במירשם האוכלוסין ובי תעודות הזהות כחסרות משמעות.

דברי הסבר

בעת דיון בבית-המשפט העליון ביושבו כבית-משפט גבוה לצדק בעתירתו של רבי-סרן בנימין שליט, הציע כבי נשיא בית המשפט העליון על דעת כל עמיתיו הירוש בים עימו לדין, למחוק את פרט הרישום "לאום" מחוק מירשם האוכלוסין.
הצעה זו נדחתה עלידי הממשלה. ב-13.12.68 הגשתי הצעת-חוק פרטית אשר אימצה לעצמה את הצעת כבי נשיא בית המשפט העליון ואשר לא נתקבלה עלידי הכנסת השישית.
בעיקבות הצעת נשיא בית-המשפט העליון נתערר פולמוס ציבורי סביב המושג לאום. השאלה שנתעוררה היתה אם המושג לאום זהו עם המושג דת, או — אם יש לקבוע השתייכותו הלאומית של אדם לפי מיבנתים ההלכה או לפי מיבנתים אחרים. פולמוס זה על כל השלכותיו נתן מישנה תוקף להצעת נשיא בית-המשפט העליון, וזה כדי להימנע מכל כפייה אידיאולוגית בשאלה כה סבוכה.